

ĐỊNH HƯỚNG GIÁ TRỊ CUỘC SỐNG GIA ĐÌNH CỦA CÁC VỢ CHỒNG TRẺ Ở NÔNG THÔN

Nguyễn Thị Bích Diễm

Viện Nghiên cứu Thanh niên

Định hướng giá trị cuộc sống gia đình chính là quá trình các gia đình trẻ xác định những giá trị của cuộc sống gia đình, trên cơ sở đó hình thành nên lối sống, phong cách giao tiếp và toàn bộ hành vi của các thành viên trong gia đình.

Khi đưa ra 19 yếu tố giá trị theo nhóm những yếu tố giá trị về đạo đức, kinh tế, văn hoá v.v... tìm hiểu xem những yếu tố giá trị nào của cuộc sống gia đình được các vợ chồng trẻ đánh giá cao, chúng tôi đã thu được kết quả như bảng sau:

Bảng 1: Mức độ quan trọng của các giá trị trong cuộc sống gia đình của các vợ chồng trẻ

TT	Các giá trị	Rất quan trọng (%)	Quan trọng (%)	Bình thường (%)	Ít/không quan trọng (%)	Điểm trung bình	Xếp hạng
1	Hoà thuận trong gia đình	85,3	12,3	2,3	0,1	3,83	1
2	Mọi người bình đẳng, tôn trọng nhau	62,9	32,4	4,5	0,2	3,58	7
3	Mọi người có ý thức xây dựng gia đình	60,0	34,3	5,5	0,3	3,54	8
4	Đoàn kết, có tình thân tương thân tương ái với hàng xóm	50,4	38,8	10,5	0,3	3,39	11
5	Tham gia các hoạt động XH, hoạt động của khu dân cư tích cực	40,1	39,9	18,8	1,3	3,19	16
6	Con cái chăm ngoan, hiếu thảo, được học hành	78,3	19,1	2,4	0,2	3,76	3
7	Đẻ ít con để nuôi dạy cho tốt	70,5	25,6	3,4	0,5	3,66	5
8	Chung thủy vợ chồng	84,3	12,8	2,8	0,1	3,81	2
9	Tổ chức cuộc sống gia đình hợp lý	48,5	44,1	7,3	0,1	3,41	10

10	GĐ thực hiện tốt chủ trương, chính sách của Đảng, Nhà nước, qui định của khu dân cư	50,1	38,8	11,1	0,0	3,39	11
11	Gia đình có việc làm và thu nhập ổn định, đủ sống	59,1	28,8	11,8	0,3	3,47	9
12	Giàu có, khá giả, kiếm được nhiều tiền	30,7	33,3	29,1	7,0	2,88	18
13	Đầy đủ tiện nghi sinh hoạt	33,2	36,3	26,8	3,8	2,99	17
14	Thực hiện tiết kiệm, không xa hoa, lãng phí	48,3	35,7	13,8	2,2	3,30	13
15	Mọi người đều mạnh khỏe	70,2	22,7	6,9	0,3	3,63	6
16	Mọi người thành đạt trong cuộc sống	44,3	41,3	12,4	2,0	3,28	14
17	Mọi người có hiểu biết, được học hành	50,6	37,0	11,6	0,8	3,37	12
18	Cha mẹ, người lớn là tấm gương sáng cho con	77,3	17,8	4,1	0,8	3,72	4
19	Đời sống văn hoá tinh thần gia đình phong phú	43,2	41,3	14,7	0,8	3,27	15

Những giá trị có trung bình điểm số ý kiến của các vợ chồng trẻ cao hơn 2,5 có nghĩa là những giá trị đó đều được đánh giá nghiêng về phía quan trọng nhiều hơn là ít hoặc không quan trọng. Như vậy, kết quả trên cho thấy những giá trị mà các vợ chồng trẻ đánh giá đều có số điểm trung bình từ 2,88 đến 3,83. Điều này chứng tỏ, tất cả các giá trị đó đều quan trọng đối với các gia đình trẻ hiện nay, từ những giá trị về đạo đức, tâm lý, tình cảm, văn hóa tinh thần cho đến những giá trị về sức khỏe, về kinh tế, con cái, v.v...

Trong 19 yếu tố giá trị đưa ra, hầu hết các vợ chồng trẻ đánh giá cao những yếu tố thuộc nhóm những giá trị về đạo đức, tâm lý tình cảm, trong đó, những giá trị về hoà thuận trong gia đình, giá trị chung thuỷ vợ chồng được các vợ chồng trẻ đánh giá cao nhất (điểm số trung bình lên tới 3,83 và 3,81). "Ngoài kinh tế ổn định, cuộc sống gia đình phải ấm no, hạnh phúc, vợ chồng phải có sự lắng nghe lẫn nhau. Mà quan trọng nhất là sự chung thuỷ vợ chồng, không nên có sự áp đặt, thiếu bình đẳng giữa vợ và chồng. Người chồng không nên ý quyền mình là trụ cột trong gia đình và người vợ cũng không nên cố chấp. Một gia đình phải có sự hoà thuận, trợ giúp lẫn nhau" (Toạ đàm nhóm ở Hoà An).

Như vậy, các vợ chồng trẻ rất chú trọng tới các mối quan hệ tâm lý tình cảm của các thành viên trong gia đình như sự hoà thuận, chung thuỷ, mọi người bình đẳng, tôn trọng nhau, cùng có ý thức xây dựng gia đình v.v... Kết quả nghiên cứu định tính qua các cuộc thảo luận nhóm, phỏng vấn sâu với các vợ chồng trẻ cũng cho thấy sự hoà thuận, yêu thương, tôn trọng nhau của hai vợ chồng là những giá trị rất quan trọng trong cuộc sống gia đình. Đây là "chất keo" gắn kết họ với nhau và là điều kiện quan trọng để gia đình bền vững và phát triển. Ngày nay, nhịp sống ngày càng nhanh, thần kinh con người ngày càng căng thẳng, thì người ta càng cần có gia đình như một tổ ấm, nơi tĩnh dưỡng tâm hồn, một "ốc đảo" yên lành để trú ngụ, làm sao tạo được bầu không khí thoải mái, êm ấm nhất để

cho gia đình thực sự trở thành trung tâm chăm sóc tâm hồn của các thành viên. Có như vậy, mỗi người sống trong gia đình mới thực sự cảm thấy hạnh phúc, cuộc sống gia đình mới thực sự bền vững và phát triển.

Tiếp theo là những yếu tố thuộc nhóm những giá trị về con cái. Giá trị "Con cái chăm ngoan, hiếu thảo, được học hành" có điểm số trung bình 3,76; giá trị "Cha mẹ, người lớn là tấm gương sáng cho con" đạt điểm số trung bình 3,72; giá trị "Đề ít con để nuôi dạy cho tốt" có điểm số trung bình 3,66. Như vậy, con cái vẫn là trung tâm của gia đình. Con cái là niềm vui, niềm hạnh phúc của gia đình, là sợi dây kết nối bền chặt giữa vợ và chồng, nhưng con cái cũng là mối lo âu không dứt của các cặp vợ chồng. Khi đánh giá mức quan trọng của các giá trị trong cuộc sống gia đình, các vợ chồng trẻ đánh giá cao giá trị con cái, xếp thứ hai sau giá trị đạo đức, tâm lý tình cảm. Giá trị con cái không phải là đông con, đông của như trước đây mà là chất lượng của những đứa con (con ngoan, hiếu thảo, được học hành).

"Năm nay, tôi sẽ có một thành viên mới trong gia đình. Tôi phải chuẩn bị cho đứa con ra đời. Chúng tôi đều cùng phải suy nghĩ, tìm giải pháp tốt để đón con ra đời. Tôi rất muốn thành viên thứ ba này ngoan ngoãn. Bởi vậy, chúng tôi phải chuẩn bị mọi cái để chăm sóc con, hướng cho nó có kiến thức, có sức khỏe. Như vậy, gia đình hạnh phúc là phải biết lo toan, mọi thành viên trong gia đình đều phải cảm thấy sung sướng, hạnh phúc, không đau khổ. Không nên có nhiều con quá, phải nuôi dạy con cẩn thận. Nhiều gia đình đông con quá, bỏ mặc con cái, nào bán vé số, nào ăn xin ăn mày. Như vậy là không tốt. Ấp chúng tôi có nhiều cháu rất ngoan, nhưng nếu chúng ta để nhiều chắc chắn không có điều kiện để nuôi dạy chúng ngoan được nữa đâu" (Toạ đàm ở Hoà An).

Đối với con cái, các vợ chồng trẻ đều muốn con mình được học hành lên cao, họ muốn dành mọi điều tốt đẹp cho con em mình. Đây là đạo lý, truyền thống tốt đẹp của gia đình Việt Nam, đó là cái gia đình "vì trẻ em". Tuy nhiên, đi sâu tìm hiểu thực tế việc chăm sóc, giáo dục con của các vợ chồng trẻ hiện nay, chúng ta thấy họ còn gặp rất nhiều khó khăn như: Các bậc cha mẹ hiện nay có quá ít thời gian để chăm sóc, giáo dục con. Trong những vấn đề bức xúc của các gia đình trẻ thì vấn đề thời gian để chăm sóc, giáo dục con cũng là vấn đề bức xúc của các gia đình trẻ hiện nay. Một khó khăn khác và cũng là vấn đề bức xúc của các vợ chồng trẻ là thiếu kiến thức cần thiết để nuôi dạy con. Đã có nhiều bậc cha mẹ khó có thể tìm được tiếng nói chung với con cái, họ không hiểu con mình, dạy con thường theo ý muốn chủ quan của mình, có tính chất áp đặt, trừng phạt hơn là chỉ bảo, hướng dẫn, khuyên nhủ, động viên khuyến khích. Nhiều cha mẹ chưa ý thức rõ được việc làm gương của mình cho con cái noi theo, thiếu nề nếp gia đình. Mặt khác, môi trường xã hội hiện nay quá phức tạp, có nhiều tiêu cực không thuận lợi cho sự phát triển của trẻ. Ở đây còn có một thực trạng đáng suy nghĩ, đó là đời sống kinh tế, vật chất của các gia đình nói chung khá lên so với trước đây, số con trong các gia đình ít đi, bố mẹ thường muốn đầu tư nhiều cho con, dành những gì tốt đẹp nhất cho con. Điều này rất đúng, rất tốt, nhưng điều cần quan tâm suy nghĩ là họ đầu tư như thế nào, có đúng mức, đúng chỗ chưa. Nhiều bậc cha mẹ đã chiều con thái quá làm cho chúng trở thành người ích kỷ, thiếu sự quan tâm, lo lắng cho người khác mà trước hết là những người thân trong gia đình. Tiếp xúc với các cháu, ta thấy các cháu ngày nay thông minh hơn, nhanh nhẹn,

khôn ngoan hơn thế hệ trước rất nhiều, nhưng cũng có không ít cháu bộc lộ tính ích kỷ và thiếu lễ phép. Chúng ta hãy nghe ý kiến trao đổi của một bà mẹ trẻ trong một cuộc toạ đàm tại xã M.PH, tỉnh LS: "Một trong những vấn đề quan tâm hiện nay của các vợ chồng trẻ là vấn đề thiếu kiến thức và phương pháp để nuôi dạy con. Hiện nay, các bạn trẻ nuôi con chủ yếu là cho con ăn thật ngon, thật nhiều, mặc quần áo thật đẹp chứ chưa chú ý đến dạy con ngoan, hiếu thảo, lễ phép".

Khi được hỏi về số con như thế nào là phù hợp, kết quả là đa số các vợ chồng trẻ cho rằng nên có hai con là phù hợp, số ý kiến này chiếm tới 88,8%. Lý do các gia đình trẻ đưa ra số con như vậy chủ yếu là do để có điều kiện nuôi dạy cho tốt. Điều này chứng tỏ các vợ chồng trẻ hiện nay đã ý thức được rất tốt vấn đề kế hoạch hoá gia đình. Đây là một vấn đề quan trọng, nó không chỉ ảnh hưởng đến tình trạng dân số của đất nước mà còn ảnh hưởng đến điều kiện kinh tế cũng như việc chăm lo và giáo dục con cái của gia đình.

Về số loại con mong muốn, hầu hết các vợ chồng trẻ đều muốn có cả con trai lẫn con gái. Tuy nhiên, yếu tố tâm lý truyền thống thích có con trai ở khu vực nông thôn vẫn khá phổ biến, song đây cũng chỉ là ý thích còn các vợ chồng trẻ vẫn ý thức số con tối đa trong gia đình chỉ nên là 2. Điều này hoàn toàn phù hợp với nhu cầu và chuẩn mực của xã hội hiện nay.

Tiếp theo là những giá trị về kinh tế của gia đình, những giá trị này tuy có điểm số trung bình thấp hơn so với những giá trị về đạo đức, tâm lý tình cảm, con cái nhưng điểm số trung bình đạt cũng khá cao. Trong đó, giá trị "Mọi người trong gia đình có việc làm và thu nhập ổn định" có số điểm trung bình là 3,47; giá trị "Đầy đủ tiện nghi sinh hoạt" có số điểm trung bình là 2,99 và giá trị "Giàu có, khá giả, kiếm được nhiều tiền" có số điểm trung bình là 2,88; v.v...

Ngày nay, đa số các cuộc hôn nhân của nam nữ thanh niên là do tình yêu. Trong cuộc sống gia đình cũng vậy, tình yêu là cốt yếu. Song, điều đó không có nghĩa là kinh tế, vật chất gia đình bị coi nhẹ, trái lại, nó chiếm giữ một vị trí khá quan trọng trong đời sống gia đình, nó cũng là một trong những giá trị cơ bản để tạo nên hạnh phúc gia đình. Thực tế cho thấy, cuộc sống nghèo túng về kinh tế, vật chất của gia đình cũng gây nên nhiều tác động tiêu cực. Thậm chí nó cũng là nguyên nhân dẫn đến tình yêu vợ chồng giảm sút, những xung khắc to nhỏ hàng ngày xuất hiện trong cuộc sống của các vợ chồng trẻ. Nhiều khi cuộc sống gia đình quá khó khăn làm cho việc vun xới, bù đắp cho nhau về tình cảm gia đình, vợ chồng, con cái bị lấn át bởi việc làm ăn, kiếm tiền để đảm bảo mưu sinh.

Tìm hiểu quan niệm của các vợ chồng trẻ về việc nên sống chung hay sống riêng của các thế hệ trong gia đình, kết quả cho thấy hiện vẫn đang có sự phân hoá trong vấn đề này (38,5% cho rằng nên sống chung; 22,7% nên sống riêng; 37,9% nên sống riêng nhưng ở gần nhau; 0,9% cho rằng ở cùng nhau nhưng ăn riêng). Tuy nhiên, xu hướng muốn tách ra sống riêng của các vợ chồng trẻ ở nông thôn là khá rõ nét.

Qua thảo luận nhóm với các vợ chồng trẻ về vấn đề này, họ đều cho rằng, các vợ chồng trẻ mà tách ra ở riêng là rất khó khăn cả về kinh tế lẫn vấn đề trông nom, chăm sóc con cái, nhưng ở chung thì cũng gặp rất nhiều phức tạp trong ứng xử, trong việc đưa ra các quyết định, trong sinh hoạt hàng ngày v.v... Và để giải quyết vấn đề này, họ cho rằng,

sống riêng nhưng ở gần nhau là phương án lý tưởng. Qua đây cũng cho thấy tính độc lập, tự chủ của các vợ chồng trẻ ngày nay là khá cao. "Thuận lợi khi ở chung với bố mẹ là do vừa mới kết hôn nên gia đình trẻ hay bối ngỡ trước cuộc sống lứa đôi, ít kinh nghiệm về nhiều vấn đề, cha mẹ sẽ là người hướng dẫn và chỉ bảo cho chúng ta. Còn khó khăn chủ yếu là do suy nghĩ khác nhau nên không tránh khỏi các bất đồng giữa mẹ chồng nàng dâu. Và hiện tại xã đang kêu gọi sống tự lập, còn mình ở chung như vậy thì rất khó thực hiện" (Toạ đàm ở Hoà An).

"Sống chung với gia đình chồng cũng rất tốt. Tuy nhiên, do hoàn cảnh hiện nay của một số cặp vợ chồng đều tham gia công tác xã hội, đi sớm về muộn thì sẽ gây ra những mâu thuẫn không đáng có giữa cha mẹ và con cái, rồi có thể dẫn đến mâu thuẫn giữa vợ chồng. Nên theo quan điểm của tôi là nên ở riêng nhưng gần cha mẹ. Khi đó, mình có thể chu toàn mọi mặt, vừa có thể công tác tự do, vừa thể hiện được lòng hiếu thảo của mình" (Toạ đàm ở ấp 7, Vĩnh Công, Long An).

Những người ủng hộ phương án sống chung lý giải rằng: "Em thấy hồi xưa lý do con đông thì phải ra ở riêng. Bây giờ, mỗi gia đình có từ 1 đến 2 con thì con cái có trách nhiệm chăm sóc bố mẹ, ở đây mình chưa có nhà dưỡng lão, chưa có phổ biến cái đó. Hiện giờ, con cái ở để chăm sóc cha mẹ là hợp lý nhất. Ý của thanh niên là muốn tự lập, nên có tình trạng thanh niên ra thị trấn, thị xã để làm ăn nhưng làm đủ tiền cũng gửi về gia đình hết. Họ sống xa gia đình nhưng làm để gửi tiền về nhà, tuy do điều kiện phải cách xa nhưng cái truyền thống thì vẫn còn" (Toạ đàm nhóm ở Tỉnh đoàn Long An).

Gia đình trẻ với tư cách là giai đoạn đầu tiên, cực kỳ quan trọng trong suốt chặng đường phát triển của cuộc sống gia đình. Các chuyên gia về gia đình đã khẳng định rằng, những sự kiện diễn ra trong giai đoạn đầu của cuộc sống gia đình sẽ để lại "dấu ấn" sâu sắc trong những giai đoạn phát triển tiếp theo của cuộc sống gia đình, cũng như nhân cách của con người phụ thuộc vào những ấn tượng đầu tiên từ thời thơ ấu. Cho nên, việc xác định đúng đắn các giá trị của cuộc sống gia đình sẽ có một ý nghĩa rất lớn, giúp cho các gia đình trẻ có sự phát triển đúng hướng, tạo cơ sở vững chắc cho những giai đoạn phát triển tiếp sau của gia đình.

Chú thích

Các số liệu được sử dụng trong bài này được rút ra từ kết quả khảo sát thực tiễn của đề tài: *Đánh giá nhu cầu của các vợ chồng trẻ về xây dựng mô hình gia đình trẻ Việt Nam phát triển bền vững theo chuẩn mực "no ấm", "bình đẳng", "tiến bộ", "hạnh phúc" và "bền vững"*, do Viện Nghiên cứu Thanh niên thực hiện năm 2004. Th.s Nguyễn Thị Bích Điểm làm chủ nhiệm.